

HISTORICKE KALENDÁRIUM

- 1271 – prvá zmienka o Muránskom hrade v donačnej listine kráľa Štefana: „castrum Mwrán“. Hrad chránil dôležité prechody do Liptovskej a Zvolenskej stolice.
- 1321 – prvé zmienky o panskom (hradnom) majeri Podmuráň.
- 1438 – zmienky o obci ako o jednom z najstarších a najdôležitejších mýtnych miest v Gemeri.
- 1440 – 1445 – hrad v rukách tzv. „muránskych Čechov“, čiže bratrákov (časť Jiskrovho vojska).
- 1500 – kráľ Matej Korvín po porážke Jiskru hrad daroval Štefanovi Zápoľskému, ktorý ho prepustil vernému stúpenkovi Jakubovi Tornallymu. Po Jakubovej smrti sa stal tátorom štvorročného syna Jána Mateja Baša z Čoltova. Bašova vojenská družina vyplienila „Lapis refugii“, t. j. kláštor na Skale útočiska.

- 1548 – cisár Ferdinand vysielal grófa Mikuláša zo Salmu, ktorý spolu so španielskymi žoldniermi a niekdajším spojencom Bebekom hrad v auguste r. 1549 dobyl. Z tých čias sa zachovalo pozoruhodné svedectvo „Píseň o Zámku Muránském“ od Mateja Bosniaka vo veršoch v slovakizovanej češtine.
- 1574 – Muráň vypálili Turci, Muránčanov odviekli do zajatia a v obci zostalo len 11 rodín.
- 1559 – 1584 – kapitánom hradu je Melchior Maschko z Niederlaisu.
- 1585 – slobodný pán Július z Herbsteinu, veliteľ Muráňa, schválil „Artikuly šteliarov Muránskej doliny“. Sú napísané po nemecky a po slovensky a zahŕňajú práva baníkov a hámorníkov, ale aj povinnosti vydržiať kostol, faru, farára, učiteľa a „trestať chasu ničemnú“.
- 1610 – obec vyplienili Bocskayho hajdúsi.
- 1620 – veľmoži Séciovci (Széchyovci) kúpili hrad od grófa z Rothalu.
- 1625 – Juraj Sécí zavraždený, majiteľom sa stáva vdova Mária, rodená Drughetová.
- 1643 – ich dcéra Mária Séciová sa vracia na Muráň po rozchode so šľachticom Kunom.
- 5. augusta 1644 – František Vešelény (Wesselényi) v spolupráci s Máriou Séciovou získava hrad, silne ho opevnil. Vešelény sa stáva vodcom protihabsburského povstania, no v roku 1667 nečakane zomiera.

- 1670 – Karol Lotrinský oblieha hrad, ktorý hrdinsky bráni vdova Mária, preslávená ako „Muránska Venuša“. V decembri podpíše kapituláciu, neskôr 18. júla 1679 zomiera v domácom väzení v Kőszegu.
- 1670 – hrad ako konfiškát daruje cisár Leopold II. generálovi Jánovi z Rothalu.
- 1702 – hrad vyhorel, neskôr sa ho zmocnili vojaci Františka II. Rákociho. Spravuje ho Mikuláš Berčeni, ktorý r. 1706 na Muráni ukrýva kráľovskú korunu i krajské klenoty, ako píše M. Bel v „Notitia Hungariae“.
- 1709 – 1710 – mor si v obci vyžiadal 446 obetí.
- 1720 – po porážke Rákociho insurgentov kráľ Karol VI. odovzdal hrad Štefanovi Kohárymu. Neskôr prešiel do vlastníctva Coburgovcov, keď sa r. 1827 Ferdinand oženil s Máriou Antoniou, jedinou dcérou Antona Koháryho. Po abdikácii bulharského cára Ferdinanda Coburga 4. októbra 1918 sa stal obľúbeným miestom jeho návštev, najmä v lete na aute.
- 1928 – Muránsky hrad a pozemkové majetky Coburgovcov prešli do vlastníctva ČSR.
- 1823 – v obci bola založená manufaktúra na kameninu.
- 26.2.1849 – porážka slovenských dobrovoľníkov medzi Muráňom a Tisovcom.
- 1892 – 1893 – vybudovaná železničná trať Plešivec – Muráň (v súčasnosti umŕtvená).
- 1944 – účasť Muránčanov v SNP. Fašisti popravili dvanásť partizánov.
- 27.1.1945 – obec oslobodili rumunskí vojaci ako súčasť postupujúcej Červenej armády.
- Pohnuté dejiny hradu a obce zobrazili vo svojich dielach spisovatelia I. Gyöngyössi, S. Tomášik, S. Chalupka, E. Kubány, J. Droppa, S. Petőfi, A. Jirásek, P. Glocko, P. Hlodák a ďalší. Krásu prírody a ľudí ospeval básnik a kňaz Bystrík Muránsky (vlastným menom Anton Macák).

MÚZEUM V MURÁNI

Vážení návštevníci, srdečne Vás vítame v obci Muráň.

Obec Muráň leží v juhovýchodnej časti Slovenského Rudohoria na terasovitej plošine pri sútoku riečky Muráňky a Dolinského potoka. Vznikla na križovatke starodávnych obchodných ciest spájajúcich sever a juh Slovenska, pod Muránskym hradom, ktorý sa prvý raz uvádza už r. 1271 ako „castrum Mwrán“ v donačnej listine kráľa Štefana. Prvá zmienka o obci pochádza z r. 1321, keď už zrejme jestvoval panský (hradný) majer Podmuráň. Obec je vstupnou bránou do Národného parku Muránska planina a je súčasťou Gotickej cesty prechádzajúcej historickými pamiatkami Spiša a Gemera – Malohontu.

KERAMIKA KAMENINA PAPIERENĚ

V rokoch 1700 až 1750 založilo hradné panstvo v Muráni papieren. Po založení manufaktúry na výrobu keramiky kniežatom Františkom Kohárym a jej vysvätení 7. 1. 1825 mali spoločnú správu. Spomínajú sa správcovia Štefan Frum, Karol Makláry, Jozef Krüger st. a iní. Papiereň zanikla v roku 1849. Muránska kamenina sa vyrábala až do roku 1908. Jedinečné a vzácne exempláre sa nachádzajú v Múzeu sv. Anton a iných po celom Slovensku.

DEJINY HRADU

Nad dolinou Muráňa dominuje bralo Cigánky so zrúcaninami Muránskeho hradu, ktorý sa spomína už r. 1271 ako „castrum Mwan“. Takmer 360 m dlhé a 96 m vysoké rumovisko mohutného hradu svedčí o bohatej a histórii.

Založil ho rod Bebekovcov a postupne patrili Ilsaiovcom, Tornalyovcom, Széchyovcom, Koháryovcom, až napokon Coburgovcom. V 2. polovici 15. storočia patrili Jiskrovým bratříkom (tzv. muránskym Čechom). Na začiatku 16. storočia sa ho zmocnili a „bašovali“ na ňom lúpežní rytieri Martin, Demeter a Matúš Bašovci. V období protihabsburských povstaní v 17. storočí sa stal centrom povstania F. Wesselényiho a dejiskom jeho romantickéj lásky k Márii Széchyovej, známej ako „Muránska Venuša“.

Po porážke povstania a požiari v r. 1702 hrad chátral a poslední majitelia Koháryovci a Coburgovci obývali striedavo pohodlné prepychové sídla v Jelšave a Svätom Antone.

DEJINY LESNÍCTVA

Lesy v katastrálnom území obce Muráň sa rozprestierajú na celkovej výmere 7 805 ha, pričom štátne lesy zaberajú 7 427 ha a neštátne lesy (urbariát) 378 ha.

Rozvoj baníctva a hutníctva v stredoslovenských banských mestách najmä v 16. storočí podnietil ťažbu dreva pre baníctvo, no vyrábalo sa z neho predovšetkým drevené uhlie pre hutníctvo a kováčstvo. Od roku 1769 sa lesníctvo vyvíja podľa Tereziánskeho lesného poriadku: „PORÁDEK HOR, ANEB LESUW ZACHOWÁNI“.

Hospodárenie v muránskych lesoch výrazne ovplyvnil lesný hospodár Ludwig Greiner z Durýnska, ktorého roku 1828 ustanovil nový majiteľ muránskeho panstva Ferdinand Coburg za riaditeľa lesov. V roku 1845 vzniká v Muráni taxačné oddelenie pre všetky coburgovské lesy.

Pásmo muránskych lesov sa rozprestiera v nadmorskej výške 394 m n. m. až 1 409 m n. m. s hlavným zástupením buka a smreka.

Žijú tu bežné druhy raticovej zveri (jeleň, srnec, diviak), šelmy (rys, medved, vlk, divá mačka), z lesných kurových vtákov hlucháň, jariabok a tetov, ohrozené vzácne dravce: sokol rároh, sokol stahovavý, orol kríklavý, orol skalný. Medzi vzácne vtáky patria aj bocian čierny, krkavec čierny a výr skalný.

TRADIČNÉ ZAMESTNANIE LUDU

drevorubačstvo, uhliarstvo, furmanstvo, kachliarstvo, včelárstvo a ovocinárstvo

Na muránskom panstve sa v roku 1549 nachádzalo 49 hút a 39 hámov, ktoré spracovávali rudu vydolovanú na Horehroní.

V 19. storočí sa okrem furmančenia, prác v lese a na pôle zaoberali obyvatelia výrobou dosiek a šindlov, chovom oviec, dobytky a koní, ale od r. 1823 aj výrobou známej „muránskej“ kameniny a keramiky v manufaktúre dielni.

NAJSTARŠIE OSÍDLENIE PASTOVNÍK

Krásu zakliata v živom dreve, v stromoch, v bizarných tvaroch koreňov, kmeňov a korún sa zmenila pod dotykom ľudskej ruky na drevenú architektúru chalúpok, stodôl, ale aj nástrojov každodennej potreby: sekier, cepov či lyžíc a mís. Tak ako sa nám neraz stráca pred očami les, odchádza aj poézia „drevenej“ dediny. Najstaršia obývaná časť Muráňa, známa ako Pastovník, prešla premenami, ktoré ju obrátili o vnútornú, ako aj vonkajšiu krásu. Len staré fotografie nám pripomínajú oázu pokoja a krotkej krásy, zrkadliacu sa v čistej vode dnes už zaniknutých „muránskych Benátok“.

HISTÓRIA ŠKOLSTVA A CIRKVI

Pôvodné obyvateľstvo obce a osadenstvo hradu bolo v ranej histórii rímskokatolíckeho vyznania. Po porážke Bašovcov vládli na ňom cisárski veliteľia, zväčša Nemci, ktorí položili základy protestantskej cirkevnej organizácie. Od r. 1560 pôsobil na Muránskom hrade protestantský kňaz Cyprián Friedt z Olomouca, ktorý r. 1578 združil protestantských kňazov do muránskeho bratstva (Fraternitas Muranensis) a zostavil tzv. „Muránske artikuly“. Od r. 1594 pôsobil ako vojenský hradný kňaz senior Ján Rimnovius-Križský, ktorý s ohľadom na vojenské potreby upravil „Muránske artikuly“, ktoré potvrdil nový veliteľ Július z Herbsteinu. Evanjelická cirkev za pomoci veliteľa Muránskeho hradu prikazovala obciam vydržiavať kostol, faru, farára a učiteľa a „trestať chasu ničemnú“. Po porážke povstania F. Wesselényiho gróf Ján z Rothalu tvrdo presadil rekatolizačné hnutie, vyhnal evanjelických farárov z cirkevných obcí Muránskej doliny. Zmierne náboženského prenasledovania znamenal až tolerančný patent cisára Jozefa II. (r. 1781), ktorý nábožensky aj občiansky zrovnoprávil s katolíckymi aj evanjelikmi, kalvínmami a pravoslávnych. Tolerančný patent veľmi pomohol

aj národno-emancipačnému hnutiu Slovákov na Gemeri. Od r. 1759 bol Muráň (až do r. 1792) filiálkou Muránskej Dlhej Lítky, a teda nemal dovtedy vlastného farára. Kostol v obci bol bez veže a stála pri ňom drevená zvonica a cintorín.